

31.5.2023

VN/335/2019
VN/335/2019-MMM-84

Oikeusministeriö

Maa- ja metsätalousministeriön lausunto työryhmän mietinnöstä hallituksen esitykseksi laiksi vesilain muuttamiseksi

Maa- ja metsätalousministeriö lausuu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnöstä hallituksen esitykseksi vesilain muuttamiseksi seuraavaa.

Yleistä vesilain tarkistamisesityksestä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesilakia siten, että siihen sisällytettäisiin säännökset uuden kalatalousvelvoitteen, kalatalousmaksun tai niiden yhdistelmän (jäljempänä kalatalousvelvoite) määrittämisestä sellaisen vesivoimalaitoksen lupaan, johon kalatalousvelvoitetta ei ennestään sisälly. Lisäksi esitykseen sisältyy säännösehdotus, jonka nojalla voitaisiin hakea voimalaitoksen lunastamista valtiolle tiettyjen ehtojen täytyessä. Esitys sisältää myös muutamien pykälien täsmennysehdotuksia.

Lausunnonle laitettu mietintö on valmisteltu työryhmässä, jossa maa- ja metsätalousministeriö oli edustettuna. Maa- ja metsätalousministeriö jätti työryhmän esitykseen täydentävän lausuman. Maa- ja metsätalousministeriö on valmis osallistumaan mietinnön jatkokehittämiseen ja vaikutusten arviointiin.

Esitys kalatalousvelvoitteen määrittämisestä

Maa- ja metsätalousministeriö pitää kannatettavana mietinnön esitystä, joka koskee kalatalousvelvoitteen määrittämismahdollisuutta vesitalouslupaan jossa ei sellaista aikaisemmin ole ollut. Esitys edistäisi vaelluskalakantojen ja muiden virtavesissä elävien kalakantojen elvyttämistä ja parantaisi kalakantojen vahvistumisen jälkeen kalastusmahdollisuuksia.

Voimassa oleva vesilaki antaa mahdollisuuden vain niiden vesitalouslupien uudelleen tarkasteluun, joiden lupaan on sisällytetty kalatalousvelvoite. Ehdotettu laki muuttaisi tilanteen. Sen voimaantulon jälkeen kaikkien voimalaitosten kalataloudellisia velvoitteita voitaisiin tarpeen niin vaatiessa tarkastella uudelleen. Tähän on tarve, koska monet ilman kalatalousvelvoitetta olevat vesitalousluvut ovat hyvin vanhoja ja tieto kalakannoista ja niiden elinympäristövaatimuksista on lisääntynyt lupien myöntämisen jälkeen. Myös kalastuksessa on tapahtunut muutoksia. Nykyisessä toimintaympäristössä kalatalousvelvoitteen tarvetta saatetaan arvioida toisin perustein kuin luvan myöntämisen aikana.

Esitys vesivoimalaitosten lunastamisesta valtiolle

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että ehdotetut 2 luvun 13 b § sekä 13 luvun 11 §, jotka liittyvät vesivoimalaitosten lunastamiseen valtiolle, tulee poistaa esityksestä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 30
00023 Valtioneuvosto

Hallituskatu 3 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.mmm@gov.fi

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa mietintöön sisältyvästä vesivoimalaitoksen lunastukseen liittyvästä pykäläehdotuksesta, että ehdotus ei edistäisi kalan kulkua edistävien hankkeiden toteutumista suhteessa valtiolle tuleviin kustannuksiin ja viranomaisvaikutuksiin.

Lunastusmahdollisuuden lisääminen vesilakiin lisäisi valtiolle aiheutuvia kustannuksia ja hallinnollista taakkaa niin vesivoimalaitosten lunastamisesta ja kunnostushankkeiden toteuttamisesta kuin myös hankkeiden ja rakenteiden ylläpidosta. Työryhmän mietinnössä ei ole tunnistettu eikä arvioitu näitä lunastuksista aiheutuvia välittömiä lunastuskustannuksia, hallinnollista työtä, hankkeiden työnaikaisia kustannuksia eikä pysyviä ylläpitokustannuksia. Esitys ei ota huomioon valtion hallinnon niukkoja resursseja eikä vapaaehtoisten sekä markkinalähtöisten hankkeiden aikaansaamia hyötyjä. Mietinnössä ei ole myöskään kuvattu hallinnon toimijoiden vastuutahoja lunastuksen toteuttamisessa. Tämän ministeriö toi myös esille työryhmän esitykseen liittämässä lausumassaan.

Voimassa oleva lunastuslaki mahdollistaa jo nykytilassa voimalaitoksen lunastamisen yleiseen tarpeeseen, tosin hieman erilaisella prosessilla kuin ehdotettu vesilain säännös. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että se on valmis osallistumaan jatkotyöhön etsittäessä ratkaisuja lunastuslain soveltamiseen niissä harvinaisissa tapauksissa, joissa voimalaitos kalataloudellisten vaikutusten vuoksi katsottaisiin tarpeelliseksi lunastaa valtiolle

Seuraavassa pykäläkohtaiset tarkemmat kommentit:

2 luvun 13 b

Vesivoimalaitoksen lunastaminen kalankulun turvaamiseksi

Pykäläehdotuksessa esitetään, että lupaviranomainen voi kalatalousviranomaisen hakemuksesta myöntää oikeuden vesivoimalaitoksen, jonka lupaan ei sisälly kalatalousvelvoitetta tai kalatalousmaksua, lunastamiseen omaksi tiettyjen ehtojen täytyessä. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan lunastusmenettely on luonteeltaan viimesijainen keino hankkeen edellyttämien alueiden ja oikeuksien hankkimiseksi, eikä siihen tulisi turvautua, jos vaellusesteen ohittaminen muutoin olisi mahdollista.

Pykäläesitys ei ole linjassa pykälän perusteluihin nähden. Soveltamisen kynnys ja toimenpiteen viimesijainen käyttö ei näy pykälässä.

Esitetty pykälä on tarpeeton. Voimassa oleva lunastuslaki mahdollistaa jo nykytilassa voimalaitoksen lunastamisen yleiseen tarpeeseen.

Ehdotettu erityinen vesilain säännös valtion lunastamisesta vaikuttaisi siten, että kannustin vapaaehtoiisiin kauppoihin ja sopimuksiin saattaisi pahimmassa tapauksessa pienentyä. Lunastusmahdollisuus nostaisi sekä vesivoimayhtiöiden että paikallisten intressitahojen odotuksia valtion aloitteellisuudesta ja kokonaisvastuusta hankkeiden toteutuksessa.

Hallituksen esitysluonnoksesta puuttuvat selvitys ja arviot pykälän taloudellisista ja hallinnollisista vaikutuksista. Lunastetut hankkeet vaativat valtiolta merkittäviä rahallisia voimavaroja sekä työpanosta. Tähän sisältyisi niin kohteen ylläpitoa kuin muutossuunnitelmia ja -toita. Esityksessä ei ole arvioitu näitä lunastuksista aiheutuvia välittömiä lunastuskustannuksia, hallinnollista työtä, hankkeiden työnaikaisia kustannuksia eikä pysyviä ylläpitokustannuksia. Mitään näistä vaikutuksista ei ole kuvattu lausunnolla olevassa esityksessä.

Esityksessä ei kuvata, mikä taho hoitaisi vesivoimalaitoksen toimintaa ja kunnostushanketta kalatalousviranomaisen tekemän lunastushakemuksen jälkeen. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaisen tai vesitaloudesta vastaava viranomaisen ei ole luonteva taho lunastettujen laitosten ylläpitäjäksi. Ei voida myöskään pitää hyväksyttävänä järjestelyä, jossa toinen viranomais-taho hakisi lunastusta voimalaitokselle, jonka hallinnointi siirtyisi toisen valtion viraston vastuulle. Ylipäätensä valtiolle ei tulisi siirtää laitosten ylläpidon velvoitetta edes väliaikaisesti.

Aiheuttamisperiaatteen mukaisesti toiminnanharjoittajan tulee olla vastuussa laitoksen aiheuttamista kalatalousvaikutuksista eikä niitä tule siirtää valtiolle. Vesivoimalaitoksen lunastus koskisi paitsi voimalaitos- ja patorakenteita myös vesilain mukaista säännöstelylupaa sekä maa-alueita. Samalla valtiolle siirtyisivät myös luvan mukaiset vastuut säännöstelytoiminnasta ja voimalaitosrakenteiden ylläpidosta. Otettuaan vesilain mukaisen luvan vastuulleen, valtio joutuisi toimimaan luvanhakijana ja toteuttajana myös kalan kulun mahdollistavassa vesistön kunnostushankkeessa ja kantaisi jatkuvan ylläpitovastuun hankkeesta ja rakenteista.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että ehdotettu 2 luvun 13 b § tulee poistaa esityksestä. Vastaavasti poistuu tähän liittyvä 13 luvun 11 §.

3 luvun 21 a §

Uuden kalatalousveloitteen tai kalatalousmaksun määrääminen

Vesilakiin ehdotetaan sisällytettäväksi uusi säännös, jossa säädettäisiin uuden kalatalousveloitteen, kalatalousmaksun tai niiden yhdistelmän määräämisestä sellaisen voimailosluvan haltijalle, jonka lupaan tällaista ei ennestään sisälly. Pykälän esitys on kannatettava.

Pykälän perusteluiden mukaan säännös ei koskisi vesivoimalaitoksia, jonka lupaan sisältyisi kalatalousveloitetta tai -maksua koskevaksi määräykseksi tulkittava lausuma, jota ei ole pantu syystä tai toisesta täytäntöön. Esityksen mukaan tällaisen laitoksen veloitteen tai maksun muuttamiseen sovellettaisiin vesilain 3 luvun 22 §:n säännöksiä. Perusteluissa tuodaan myös esille, että aina ei ole selvää, onko lausuma tulkittavissa kalatalousveloitetta koskevaksi määräykseksi ja asia tulisi ratkaista tapauskohtaisesti laitosta koskevien lupamääräysten perusteella.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että hallituksen esitysluonnos jättää veloitetta koskevan hakemuksen tekijälle liian suuren vastuun valita oikea pykälä hakemuksen perusteeksi. Lupapäätöksissä on sanamuotoja, joiden osalta suurella todennäköisyydellä vasta korkeimmasta hallinto-oikeudesta saataisiin ratkaisu siitä, onko lupaan alun perin sisällytetty kalatalousvelvoite vai ei. Nämä epäselvät veloitteen sanamuodot ovat usein myös syynä siihen, miksi veloitetta ei ole toimeenpantu. Vesilain säännökset tulisi saada sellaisiksi, että myös niissä tapauksissa, joissa alkuperäisen luvan sanamuoto on hyvin epäselvä veloitteen olemassa olon osalta, voitaisiin veloitteen sisältö saattaa lupaviranomaisen ratkaistavaksi ilman, että ensin täytyy saada täysi varmuus siitä, sisältyykö kalatalousvelvoite alkuperäiseen lupaan.

Pykäläesityksen toisen momentin mukaan luvan haltijalla on oikeus saada valtiolta korvaus 1 momentissa tarkoitettua veloitteesta aiheutuvasta vesivoiman menetyksestä johtuvasta hyödyn olemattaisuudesta vähentymisestä ja että korvausta voidaan sovitella ottaen huomioon aika, jonka luvan haltija on voinut käyttää vesivoimaa hyväkseen. Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota siihen, että aikaan, jonka luvan haltija on voinut käyttää vesivoimaa hyödykseen, vaikuttaa myös mm. yrittyskaupat ja esitys ei ota asiaan kantaa.

Pykäläehdotuksista 19 luku 5 ja 12 § ei maa- ja metsätalousministeriöllä ole lausuttavaa.

Osastopäällikkö

Tuula Packalen

Kalastusneuvos

Eija Kirjavainen

Jakelu OM Oikeusministeriö

Tiedoksi MMM RO Oikeudellinen yksikkö
 MMM LVO Oikeudellinen yksikkö
 MMM LVO Elinkeinokalatalousyksikkö
 MMM LVO Luonnonvara ja vesitalousyksikkö
 MMM LVO Metsä- ja bioenergiayksikkö
 MMM LVO Erätalousyksikkö

VN/335/2019-MMM-84

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: